

Oponentský posudek na doktorskou disertační práci

Ing. Tomáš Doležal – Koncepty kulturní a náboženské identity v oboru mezinárodní vztahy. Případ evropské identity v interakcích EU a římskokatolické církve.
2017, 168 s.

Předkládaná disertační práce se zabývá problematikou konceptualizace a operacionalizace náboženské dimenze identity ve spojitosti s neoddělitelnou kulturní identitou v oboru mezinárodních vztahů. Zkoumání uvedené problematiky autor po náležitém širším teoretickém pojednání a uchopení posléze zúžil na konkrétnější téma a to na zkoumání evropské identity v interakcích Evropské unie a římskokatolické církve.

V úvodu posudku bych rád v této souvislosti nejdříve předeslal dvě skutečnosti:

1. Předně to, že předložená práce nepředstavuje první autorův počín ve zpracování problematiky, ale je opřena o řadu již autorsky publikovaných textů v podobě odborných studií a rovněž monografie *The European Union and the Catholic Church – Political Theology of European Integration*, vydané v roce 2015 spoluautorsky s P. Kratochvílem v prestižním nakladatelství Palgrave Macmillan, která též o dva roky později získala ocenění AISA.
2. I přes nespornou vysokou úroveň textů věnovaných dané problematice pro potřeby zpracování v podobě disertační práce byly v rámci malé obhajoby na katedře, konané 1. února 2017, vzneseny některé dílčí připomínky, týkající se více méně formulačních záležitostí, přehlednosti textu, potřeby zpřesnění jeho logické struktury. Ve shodě s tím byla konkrétně z mé strany též formulována výtku, týkající se systemizace a diferenciací termínů křesťanství, katolicismus a katolická církev. Po seznámení s definitivní verzí předloženého textu mohu konstatovat, že autor k uvedeným i dalším připomínkám skutečně přihlédl a náležitě je reflektoval.

Text práce je promyšleně koncipován, což odráží i samotná struktura práce. Proto je pochopitelné, že nejdříve a již v úvodu si autor stanovil hlavní cíl své práce: „kriticky prozkoumat, zda – a zejména jak – je možné a užitečné a obvyklé pracovat dnes v naší disciplíně specificky s náboženským (a neoddělitelným kulturním) rozměrem identity.“ (s.13). Výraznější kontury záměru jeho práce odrážejí níže formulované dílčí cíle a to prověřit tezi, že koncept náboženské identity v úzké a neoddělitelné vazbě na identitu kulturní „dobře odhaluje důležitý převodník mezi náboženským a politickým“ a „jaké role hraje náboženství v identitě aktéra“ (s. 13-14). Druhý dílčí cíl je jiného druhu a

představuje nikoli zodpovězení otázky, ale vlastní přínos v podobě jím předloženého analytického schématu identity.

Výběr tématu práce i formulaci uvedených cílů práce následně autor detailněji zdůvodňuje na bázi bezpečné znalosti stavu odborného zpracování problematiky. Ve vztahu k výše uvedené konkrétní zkoumané dimenzi problematiky též poukazuje, proč si ve vztahu k evropské identitě zvolil právě římskokatolickou církev. Přijímám jeho zdůvodnění, že katolicismus je příkladem křesťanské náboženské tradice, který umožňuje poukázat na různorodé historické proměny tváří náboženství jako takového a tato „historická dimenze nás zároveň vrací k tématu „vnější“ identity Evropy z pohledu katolického „semi-Others“, vnitřního protějšku.“ (s. 19).

Zcela opodstatněný vzhledem k povaze tématu a stanovenému cíli považuji metodologický přístup, teoreticky opřený poststrukturalismus s použitím diskurzivní analýzy.

Velmi oceňuji autorovo úsilí pro uvedené záměry práce a s ohledem na použitou metodologii shromáždit v rámci výzkumné práce na tématu značné množství materiálu, který byl východiskem pro zpracování akademického diskursu (analýza celkem 112 odborných textů vztahujících se v rámci oboru mezinárodních vztahů k pojednávané problematice).

Pokud jde o strukturu práce, odrážející její výše zmíněnou promyšlenou koncepci, považuji ji za logickou. Po úvodu, který obecně vytyčuje konceptuální a teoretický rámec práce se autor v 1. kapitole věnuje kritické diskusi o náboženství a kultuře jako konceptuálních a analytických nástrojích, pozornost v následných v kapitolách 2. a 3. soustřeďuje na uchopení studia kulturních a náboženských identit v podobě navržených modelových schémat a posléze pak již samotného náboženství a vlastní náboženské dimenze v rámci mezinárodních vztahů jako oboru. Jádrem práce představuje 4.kapitola, v níž v celkem 6 rovinách perspektiv autor analyzuje vlastní těžiště práce – náboženskou dimenzi evropské identity v interakcích EU a římskokatolické církve. Poslední 5. kapitola se zabývá vymezením hranice pojmu a pojmání „náboženský“ v akademickém diskursu, v institucionálních vztazích a u vybraných (římskokatolických) aktérů reflektujících v EU vztah náboženské a sekulární dimenze.

Jak jsem uvedl výše, jádrem práce představuje 4.kapitola, v jejímž rámci za pozornost jistě stojí pojem politické teologie, rozpracovaný C. Schmittem a jeho teze o tom, že všechny významné koncepty moderní teorie státu jsou sekularizovanými

teologickými koncepty. V této souvislosti kladu na autora dotaz na styčné a rozdílné přístupy k myšlence a praxi evropské integrace v náboženských (římskokatolických) a sekulárních konceptech.

Po obsahově metodické stránce oceňuji snahu o systemizaci a zpřehlednění problematiky v podobě schémat a tabulek. U některých však chybí zdroj a není zcela jasné, zda se jedná o vlastní autorovu konstrukci, jak je u některých uvedeno, či převzatou z literatury. K tomu ještě jedna poznámka, konkrétně k příloze na s. 167-168, která je snahou ukázat, jak je náboženská tematika zachycena v základních smlouvách ES a EU, převzaté z uvedené monografie Kratochvíl – Doležal z r. 2015. Tu zachytili až od Amsterodamské smlouvy výše. Ale podle mého názoru je v nich zachycena pouze a okrajově obecná zmínka o církvích všeobecně a vztah k nim se mi zdá „jen“ výrazem respektace a uznání práv a svobod vedle ostatních skupin či entit společnosti. Žádné významné zdůraznění konkr, křesťanského náboženství a (římskokatolické) církve z nich nevyplývá, ani vztah ke křesťanství svými hodnotami pojímaného jako kořeny evropských (unijních) hodnot.

Možná pro přehlednost by na druhou stranu bylo zajímavé, jak zase EU a evropskou integraci vůbec reflektují náboženské dokumenty, např. právě u římskokatolické církve.

Zaujetí obsahem, který byl jistě náročný i pro samotného autora, si vybralo běžnou daň v podobě lapsů v textu. Konkrétním projevem toho jsou vedle překlepů např. rozdílné názvy u 4. kapitoly v hlavním a podrobnějším obsahu práce, nejednotnost psaní malých a velkých písmen (evropská identita, římskokatolická církev, křesťanská demokracie).

Za pozornost by stála jistě reflexe celé řady dalších názorů a podnětů z práce plynoucích, ale to dle mého soudu jistě najde své místo v rámci akademické rozpravy při obhajobě. Proto celkově sumarizuji, že autor svou prací prokázal relevantnost tématu pro obor mezinárodní vztahy, a stejně tak zpracování a postižení náboženského rozměru evropské identity v interakcích EU a římskokatolické církve (konkr kapitola 4.) znamená v rámci oboru přínos ve zkoumání dané problematiky.

Na základě uvedeného hodnocení předloženou **disertační práci** ing. Doležala proto plně **doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí**.

Praha, 12. července 2017

prof. PhDr. Zdeněk Veselý, CSc.
SMS JM FMV VŠE